

Věc: posudek vedoucího diplomové práce bc. Michala Švantnera s názvem *Historie, fikce a ideologie: analýza románu Salai má pochyby*.

Autor posudku: Jakub Češka, Ph.D.

Autor si zvolil nelehký úkol: rozkrýt literární mystifikaci autorů Monaldi a Sartori v románu *Salai má pochyby*. Zamýšlí ilustrovat, nakolik je určitá představa o minulosti a její hodnověrnosti nedílně spjata s účinkem narativních postupů, tudíž je tedy efektem diskursu, nikoli určitého modelu reprezentace, jenž by zpřístupňoval minulost.

Ke svému cíli autor dospívá v několika postupných krocích: nejprve představuje téma své práce, dále artikuluje spor o fikcionalitu historie, z další teoretické kapitoly – „Ideologie a historie“ není ovšem téma ideologie příliš zjevné, mohl by ji autor vyložit?, aby v poslední teoretizující části představil Doleželův naratologický model, který spočívá v deskripci prostředků stylu, jež se svojí diferencností vepisují do funkčnosti vyprávění. V další části práce se už jedná o detailní analýzu zvoleného románu a to ve třech ohledech: nejprve autor podá parafrázi románu (bylo by však dobré více zdůraznit, že se jedná o autorův interpretační výkon, neboť parafrázuje epistolární román – k tomu srov. například Laclosovy *Nebezpečné známosti*, jako i Todorovův komentář v *Literatuře a označování*), dále se věnuje konstrukční roli vypravěče, s využitím Doležela vyznačuje rozličné autentifikační strategie, následuje popis tematiky, aby svůj výklad završil pokusem interpretovat specifickou narativní platformu, která je přítomná v apologu, v níž se autoři přiznávají k literární mystifikaci, které se na čtenáři s investicí autentifikačních postupů dopustili. Pak je ale otázkou, jestli jejich přiznání není jen další z mystifikací, neboť proč důvěřovat tomu, kdo nás již jednou podvedl?

Již z tohoto krátkého přehledu by mohlo být zjevné, nakolik je zvolené téma komplexní, zároveň však také obtížné, neboť tematické pole sice není na první pohled nikterak rozlehlé, ovšem pokud bychom vzali do úvahy i dílčí kontexty, rozvine se před námi široká síť poukazů. Je tudíž otázkou, jestli vůbec lze na úrovni diplomové práce, prostoupit demystifikační hru, kterou autoři se svými čtenáři hrají. Tím však nechci říci, že by práce byla vypracována ledabyle, tomu je spíše naopak, neboť se autor jednotlivým tématům do detailu věnuje, pouze lze vyslovit pochybnost, zdali je možné bez historické průpravy pochopit nejrůznější narážky, v nichž možná spočívá klíč k sdělení románu.

V českém prostředí je kupříkladu dílo Bohumila Hrabala považováno za realistické, avšak ve chvíli, kdy začneme sledovat nejrůznější odkazy, zjistíme, že se jedná o autorskou strategii, s níž s jistými reáliemi nakládá. Právě v této zamlčované ironičnosti (která spočívá v jistém druhu falešné realističnosti), patrně spočívá vlastní sdělení románu, které je však, a to navzdory bohaté interpretační tradici (navíc se jedná o romány, které jsou situovány do poměrně známého kulturního, politického a historického kontextu), opomíjeno. Proto také můžeme klást otázku, jestli vybrané sousto nebylo příliš velké.

Pokud však odhlédneme od historických a politických kontextů, do nichž je dílo situováno, je třeba uznat, že formální analýzu provádí autor detailně. Na práci můžeme

hodnotit její teoretizující pasáž, jako i aplikaci Doleželovy naratologie při rozkrývání významového pole interpretovaného díla. Teoretické pasáže jsou velmi zdařilé, autor v nich na jedné straně představuje v základních rysech spor o povahu historie, na straně druhé již několikrát zmiňovanou Doleželovu naratologii, bez níž by nebylo možné formální analýzu provést. Autorovy parafráze jsou sice podrobné, místy však poněkud zdlouhavé (což je případ také parafráze celého románu), tímto je také pro čtenáře obtížnější sledovat ústřední tezi. Méně by bylo bývalo více – pokud by se autor odhodlal jít rovnou k meritu věci, mohla za jeho interpretací prosvítat znalost prostudovaných autorů. Je třeba uznat, že k takovému postupu je zapotřebí jistá teoretická a interpretační zručnost, kterou nelze v diplomové práci zcela vyžadovat. Přesto však se jako čtenáři nemůžeme zbavit dojmu, že autor je v jistých ohledech - a to při reflexi vztahu historie a fikce, umírněně radikální, byť by to bylo patrné již z toho, že do své diskuze o povaze historie začleňuje také objektivistický pohled (zde mám na mysli Dokoupila). Snad to můžeme připsat dále také na vrub Doleželovu dílu *Historie a fikce v období postmoderny*, v němž se autor staví do poměrně tradiční pozice, v níž lze od sebe snadno odlišit historické a fikční texty. Je však otázkou, zdali tato konzervativní pozice nepodsouvá historii určitou narativnost, byť by právě tato měla být dána v sázku. Mohli bychom se tedy ptát, jestli je narativnost vlastností historie, nebo jestli se naopak jedná až o zpětný efekt určitého narativního přivlastnění, s čímž by však historie sama neměla mnoho společného. Autor při psaní diplomové práce odvedl velmi dobrou práci, některé jeho formulace nejsou zcela přesné. Kupříkladu na s. 82 autor píše, že „Efekt reálného je u Barthesa spojen s „realistickým“ způsobem psaní, tedy se zaměřením na referent a s potlačením znaků vypravěče a čtenáře.“ Co ale autor míní realistickým způsobem psaní? Navíc některé autentifikační způsoby jsou spjaty s figurou očitého svědka, jako je tomu i v interpretovaném románu, v němž je jeho vypravěč konstruován – a tedy také přítomen – celou řadou stylistických prostředků.

Jako další nepřesnost bychom mohli uvést jeho parafrázi Barthesova Diskursu historie, k němuž autor píše: „Historický diskurs ve své objektivistické poloze tak předstírá vztah označující – skutečnost (označované), zastírá, že ve skutečnosti je právě diskursem, tedy jistým jen podmíněným poznáním a hraje si na objektivní popis skutečnosti – jako taková je ideologický.“ (s. 9-10)

Není zcela jasné, proč by v tomto měla spočívat ideologičnost historického diskursu, ani není čitelné, jak autor ideologičnosti rozumí? Autor navíc nivelizuje Barthesovu radikálnost, neboť historický diskurs v Barthesově podání není „podmíněným poznáním“, podstatné na něm je totiž to, že se tváří jako objektivní popis, čímž však skrývá svoji autoreferenčnost a performativnost.

Diplomovou práci hodnotím jako velmi dobrou.